

Дело C-139/22

**Резюме на преюдициалното запитване съгласно член 98, параграф 1 от
Процедурния правилник на Съда**

Дата на постъпване в Съда:

25 февруари 2022 г.

Запитваща юрисдикция:

Sąd Rejonowy dla Warszawy - Śródmieścia w Warszawie (Полша)

Дата на акта за преюдициално запитване:

18 януари 2022 г.

Ищци:

AM

PM

Ответник:

mBank S.A.

Предмет на главното производство

Неравноправни клаузи — Недействителност на договора — Задължение за предоставяне на информация за основните характеристики на договора и за рисковете — Осъдителен иск за заплащането на определена парична сума, представляваща връщане на даденото без основание във връзка с недействителността на договор за ипотечен кредит

Предмет и правно основание на преюдициалното запитване

Тълкуване на правото на Съюза, и в частност на член 3, параграф 1, член 4, параграф 1, член 6, член 7, параграфи 1 и 2 и член 8 от Директива 93/13 и на принципа на ефективност; член 267ДФЕС

Преюдициални въпроси

1. Трябва ли член 3, параграф 1, член 7, параграфи 1 и 2 и член 8 от Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори, както и принципът на ефективност да се тълкуват в смисъл, че за да се установи неравноправност на договорна клауза, която не е индивидуално договорена, е достатъчно да се констатира, че тази клауза съответства по съдържание на клауза в общи условия, вписана в регистъра на недопустимите клаузи?

2. Трябва ли член 3, параграф 1 от Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори да се тълкува в смисъл, че не допуска съдебна практика по тълкуването на националното право, съгласно която неравноправната клауза престава да е неравноправна, ако потребителят може по свой избор да изпълнява задълженията си по договора въз основа на друга клауза от този договор, която е равноправна?

3. Трябва ли член 3, параграф 1 и член 4, параграф 1 от Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори да се тълкуват в смисъл, че търговецът е длъжен да предоставя информация за основните характеристики на договора и за свързаните с него рискове на всеки потребител дори ако определен потребител притежава съответни знания в тази област?

4. Трябва ли член 3, параграф 1, член 6 [...] и член 7, параграф 1 от Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори да се тълкуват в смисъл, че когато няколко потребители са сключили общ договор с даден търговец, е възможно да се приеме, че едни и същи клаузи на този договор са неравноправни спрямо първия от потребителите, а равноправни спрямо втория, и ако е така, може ли като последица от това договорът да е недействителен по отношение на първия потребител, а спрямо втория да е действителен и съответно той да носи всички произтичащи от договора задължения?

Цитирани разпоредби на правото на Съюза

Договор за функционирането на Европейския съюз (ОВ С 202, 2016 г.): член 169, параграф 1

Харта на основните права на Европейския съюз (ОВ С 202, 2016 г., стр. 391): член 38

Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори (ОВ L 95, 1993 г., стр. 29; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 2,

стр. 273): четвърто, двадесет и първо и двадесет и четвърто съображение, член 3, параграфи 1 и 2, член 4, параграфи 1 и 2, член 5, член 6, параграф 1, член 7, параграфи 1 и 2 и член 8

Цитирани разпоредби на националното право

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Конституция на Република Полша) от 2 април 1997 г.

Публичните власти защитават потребителите, ползвателите и наемателите от действия, които застрашават тяхното здраве, личен живот и безопасност, както и от нелоялни пазарни практики. Обхватът на тази защита се определя със закон (член 76).

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Закон от 23 април 1964 г. — Граждански кодекс) (Dz.U., бр. 16, позиция 93, изменен)

Потребител е всяко физическо лице, което сключва правна сделка с търговец, която не е пряко свързана с икономическата или професионалната дейност на физическото лице (член 22¹).

Търговец е всяко физическо лице, юридическо лице и организационна единица съгласно член 33¹, параграф 1, които извършват икономическа или професионална дейност от свое име (член 43¹).

Нищожна е правната сделка, която противоречи на закона или го заобикаля, освен ако приложима разпоредба не предвижда друго, и в частност че недействителните клаузи на правната сделка се заместват от съответните правила на закона (член 58, параграф 1).

Нищожна е правната сделка, която противоречи на правилата на общественото съжителство (член 58, параграф 2).

Ако нищожността засяга само част от правната сделка, сделката продължава да действа в останалата си част, освен ако от обстоятелствата не следва, че без нищожните клаузи сделката не би била сключена (член 58, параграф 3).

Клаузите на сключен с потребител договор, които не са договорени индивидуално, не обвързват потребителя, ако определят правата и задълженията му в противоречие с добрите нрави, като грубо нарушават неговите интереси (недопустими клаузи). Това не се отнася за клаузите, които определят главните задължения на страните, включително цената или възнаграждението, ако са формулирани еднозначно (член 385¹, параграф 1).

Ако клаузата не е обвързваща за потребителя в съответствие с параграф 1, страните остават обвързани от договора в останалата му част (член 385¹, параграф 2).

Не са индивидуално договорени клаузите, върху чието съдържание потребителят не е имал действително влияние. Това се отнася в частност за разпоредбите от общи условия, които съдоговорителят е предложил на потребителя (член 385¹, параграф 3).

Съвместимостта на договорните клаузи с добрите нрави се преценява според положението към момента на сключване на договора, като се вземат предвид неговото съдържание, обстоятелствата по сключването му и договорите, които имат връзка със съдържания преценяваните клаузи договор (член 385²).

Който без правно основание получи имуществено благо за сметка на друго, е длъжен да го върне, а ако това не е възможно, да възстанови стойността му (член 405).

Разпоредбите на предходните членове се прилагат и за даденото без основание (член 410, параграф 1).

Даденото е без основание, когато даващият не е имал задължение или не е имал задължение към получателя или когато основанието за даденото е отпаднало или целта му не е осъществена или също когато правната сделка, от която произтича задължението, е недействителна и не е станала действителна след изпълнението (член 410, параграф 2).

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Закон от 17 ноември 1964 г. — Граждански процесуален кодекс) (Dz. U., бр. 43, позиция 296, изменен): книга първа, част VII, дял IVb, в редакцията, в сила до 14 април 2016 г.

Делата относно обявяването на клаузи в общи условия за недопустими са подсъдни на Sąd Okręgowy w Warszawie — Sąd ochrony konkurencji i konsumentów (Варшавски окръжен съд — съд за защита на конкуренцията и потребителите, Полша) (член 479³⁶).

Когато уважава иска, в диспозитива на решението си съдът възпроизвежда съдържанието на обявените за недопустими клаузи в общи условия и забранява тяхното използване (член 479⁴², параграф 1).

Влязлото в сила съдебно решение произвежда действие по отношение на трети лица след вписването на обявената за недопустима клауза в регистъра по член 479⁴⁵, параграф 2 (член 479⁴³).

Въз основа на посочените в параграф 1 съдебни решения председателят на Комисията за защита на конкуренцията и потребителите води регистър на обявените за недопустими клаузи в общи условия (член 479⁴⁵, параграф 2).

Ustawa z dnia 5 sierpnia 2015 r. o zmianie ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów oraz niektórych innych ustaw (Закон от 5 август 2015 г. за

изменение на Закона за защита на конкуренцията и потребителите и на някои други закони) (Dz.U., позиция 1634), в сила от 17 април 2016 г.: член 2, точка 2, член 8, параграф 1 и членове 9 и 12

Кратко представяне на фактическата обстановка и главното производство

На 7 октомври 2009 г. в качеството си на потребители ищците кредитополучатели сключват с банката договор за ипотечен кредит, остойностен в швейцарски франкове (CHF) и с променлив лихвен процент (член 9, параграф 1). Въз основа на договора ответната банка им отпуска кредит в размер на 246 500 полски злоти (PLN). Размерът в швейцарски франкове е посочен за информация и не обвързва банката. Стойността на кредита в чуждестранната валута към деня на превеждането на кредита може да е била различна от посочената. Освен това договорът предвижда, че погасителните вноски за главницата и лихвите се изплащат в полски злоти, след като първо се преизчислят по курс „продава“ на швейцарския франк съгласно таблицата на курсовете на банката в деня на плащането (член 10, параграф 4). Неразделна част от договора е Правилникът за отпускане на ипотечни кредити и заеми на физически лица. Кредитополучателите декларират, че са се запознали с този документ и са съгласни да ги обвързва (член 25, параграф 1). Кредитополучателите декларират, че са изцяло запознати и напълно съгласни с условията за отпускане на кредити в полски злоти, остойностени в чуждестранна валута, в това число с правилата за връщането на кредита. Кредитополучателите са знаели, че при остойностения кредит има валутен риск и риск от промяна на валутния спред, а последиците от неблагоприятните промени на курса на злотата спрямо чуждестранните валути може да се отразят на размера на кредитните вноски и да повишат разходите по обслужването на кредита (член 30, параграф 2). В действащия към деня на сключването на договора Правилник за отпускане на ипотечни кредити и заеми се предвижда, наред с останалото, че валутните курсове „купува“/„продава“, публикувани в таблицата на курсовете на банката, се прилагат при превеждането/връщането/превалутирането на остойностени кредити и заеми. Размерът на валутните курсове „купува“/„продава“ в съответния работен ден може да се промени. Банката сама взема решенията дали да променя курсовете и колко често да ги променя. Размерът на всяка лихвена вноска или вноска за погасяване на главницата и лихвите по остойностения в чуждестранна валута кредит се определя в тази валута, но се плаща в злоти след преизчисляването ѝ по курса „продава“ на съответната валута съгласно таблицата на курсовете на банката в деня на плащането. Определеният в злоти размер на лихвените вноски и вноските за погасяване на главницата и лихвите по остойностения кредит подлежи на ежемесечни изменения в зависимост от курс „продава“ на чуждестранната валута съгласно таблицата на курсовете на банката в деня на плащането. Правилникът съдържа и дефиниция за валутен спред.

Към момента на подаването на заявлението за кредит ищцата е работела в ответната банка от 3,5 години и е имала висше икономическо образование. Служител на банката представя на ищцата историческа графика на курса CHF/PLN за трите години преди подаването на заявлението за кредит, както и симулация на размера на кредитното задължение и на кредитните вноски в случай на бъдещо повишаване на курса CHF/PLN. Въпреки опасенията си от последиците от повишаване на курса CHF/PLN ищцата решава да вземе кредит, обвързан с курса на швейцарския франк. Ищецът не участва в кредитната процедура и в срещите със служителите на банката — той само подписва заявлението за кредит и договора. Запитващата юрисдикция запознава ищците с последиците от недействителността на кредитния договор и те заявяват, че разбират тези последици и са съгласни с тях.

През 2014 г. Prezes Urzędu Konkurencji i Konsumentów (председател на Службата за конкуренцията и потребителите, наричана по-нататък „UOKiK“) вписва в регистъра на обявените за недопустими клаузи в общи условия следната клауза от общите условия, прилагани от mBank S.A.: „Вноските за погасяване на главницата и лихвите и лихвените вноски се изплащат в злоти след преизчисляването им по курс „продава“ на швейцарския франк съгласно таблицата на курсовете на BRE Bank S.A. в деня на плащането към 14,50 ч.“ (клауза № 5743). Основание за вписването ѝ е решение на Sąd Okręgowy w Warszawie — Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (Варшавски окръжен съд — съд за защита на конкуренцията и потребителите).

През 2021 г. председателят на UOKiK вписва в регистъра на обявените за недопустими клаузи в общи условия следните клаузи от общите условия, прилагани от mBank SA: „Размерът на валутните курсове „купува“/„продава“ в съответния работен ден може да се променя. Банката решава дали да променя курсовете и колко често да ги променя, като взема предвид факторите, посочени в параграф 6“ (клауза № 7771); „Валутните курсове „купува“/„продава“ и размерът на валутния спред се определят при отчитане на следните фактори: 1) текущите обменни курсове на валутите на междубанковия пазар, 2) предлагането и търсенето на валутите на националния пазар, 3) разликите на лихвените проценти и инфлационните проценти на националния пазар, 4) ликвидността на валутния пазар, 5) състоянието на платежния и търговския баланс“; „Размерът на валутните курсове „купува“/„продава“ в съответния работен ден може да се променя. Банката решава дали да променя размера на курсовете и колко често да ги променя, като взема предвид факторите, посочени в параграф 4“; „Валутните курсове „купува“/„продава“ и размерът на валутния спред се определят при отчитане на следните фактори: 1) текущите обменни курсове на валутите на междубанковия пазар, 2) предлагането и търсенето на валутите на националния пазар, 3) разликите на лихвените проценти и инфлационните проценти на националния пазар, 4) ликвидността на валутния пазар, 5) състоянието на платежния и търговския баланс“. Основание за вписването на тези клаузи е решение на Sąd Okręgowy w Warszawie — Sąd Ochrony

Konkurencji i Konsumentów (Варшавски окръжен съд — съд за защита на конкуренцията и потребителите).

Ищците по настоящото дело молят ответникът да бъде осъден да им заплати сумата от 37 439,70 PLN заедно със законната лихва за забава, което представлява вноски за погасяване на главницата и лихвите, които ответникът е получил без основание от ищците в по-висок от дължимия размер. Същевременно, ако съдът приеме, че договорът е недействителен, ищците молят ответникът да бъде осъден да им заплати сумата от 74 768,63 PLN заедно със законната лихва за забава, което представлява общия размер на сумите, които ответникът е получил без основание от ищците, както и договорът да бъде обявен за недействителен.

Основни доводи на страните в главното производство

През целия ход на делото ответникът последователно поддържа, че кредитният договор не е недействителен, нито съдържа неравноправни клаузи.

Кратко представяне на мотивите за запитването

- 1 Настоящото дело се отличава с това, че се отнася до договор, изготвен от ответната банка през 2009 г., когато съществено са изменени прилаганите от банката договорни клаузи, като те стават по-прецизни в сравнение с прилаганите преди клаузи, обявени за недействителни. Освен това за ищцата са налице особени обстоятелства във връзка със сключването на договора. Ето защо, за да се определи дали са неравноправни клаузите на договора и на Правилника, съгласно които валутният риск се поема от кредитополучателите, а банката има право свободно да определя размера на валутните курсове и спреда, трябва да се прецени дали те са в противоречие с „изискването за добросъвестност“ и „създават [...] значителна неравнопоставеност“ по смисъла на член 3, параграф 1 от Директива 93/13.
- 2 Що се отнася до **първия преюдициален въпрос**, следва да се изясни дали ако договор с потребители (като ищците) съдържа клауза, съответстваща по съдържание на клауза, вписана в регистъра на недопустимите клаузи, тази констатация сама по себе си е достатъчна, за да се приеме клаузата за недопустима, без да е необходимо да се преценяват и установяват обстоятелствата по сключването на съответния договор (член 10, параграф 4 от кредитния договор и член 2, параграф 2 от Правилника за отпускане на ипотечни кредити и заеми имат едно и също съдържание с клаузите, вписани в регистъра на недопустимите клаузи с № 5743 и съответно с № 7771 и № 7772. На свой ред член 2, параграф 4 от посочения правилник има същото съдържание като клаузите, вписани в регистъра с № 7772 и № 7775). Ответната банка е била ответник и в процесите, в които са постановени влезлите в сила решения, въз основа на които са извършени всички тези

вписвания в регистъра на недопустимите клаузи. Вече е установено, че описаните по-горе клаузи са част от общи условия, и следователно те са предложени на потребителя под формата на договор с общи условия, а съответно не са договорени индивидуално по смисъла на член 3, параграф 1 от Директива 93/13. Това се отнася най-вече за клаузите на Правилника, които поначало са общи и изобщо не е възможно да бъдат индивидуално уговаряни.

- 3 Тъй като националното право не дава отговор на тези въпроси, проблемът трябва да се реши от гледна точка на правото на Съюза. Като посочва разширеното действие на влезлите в сила решения на съда за защита на конкуренцията и потребителите (и на произтичащите от тях вписвания в регистъра на недопустимите клаузи), запитващата юрисдикция изтъква, че националните съдилища обикновено вземат предвид становищата на Съда на Европейския съюз и на Sąd Najwyższy (Върховен съд, Полша), но въпреки това тези разширени последици не се разбират по един и същ начин. В това отношение запитващата юрисдикция цитира решението на Съда по дело *Invitel*¹, в което се приема, че „превантивните по естеството си искове за преустановяване на нарушения, предявявани с възпираща цел, както и необвързването им с конкретен индивидуален спор поражда възможност за предявяването им, включително когато клаузите, чието прилагане е поискано да се преустанови, не са били използвани в конкретни договори [...]. Ефективното прилагане на тази цел изисква [...] клаузите на [общите условия по договорите, наричани по-нататък „ОУД“] с потребители, обявени за неравноправни в рамките на производство по иск за преустановяване на нарушение срещу съответния продавач или доставчик, какъвто е разглежданият в главното производство, да не обвързват нито потребителите, които са страни в производството по преустановяване на нарушението, нито потребителите, които са сключили с този продавач или доставчик договор, за който се прилагат същите ОУД. Националното законодателство, приложимо в главното производство, предвижда, че обявяването по съдебен ред на нищожността на неравноправна клауза, съдържаща се в ОУД с потребители, се прилага за всички потребители, сключили договор с продавач или доставчик, който използва тази клауза. Видно от материалите по главното производство, предмет на спора е използването от съответния продавач или доставчик на съдържащи оспорваната клауза общи условия по сключени с редица потребители договори. Във връзка с това следва да се приеме, [...] че национално законодателство като посоченото в настоящата точка, отговаря на изискванията на член 6, параграф 1 във връзка с член 7, параграфи 1 и 2 от Директивата. Действително нищожността като санкция за неравноправните клаузи, пораждаща действие в полза на всички потребители, сключили потребителски договор, за който се прилагат едни и същи ОУД, гарантира,

¹ Вж. решение на Съда от 26 април 2012 г., *Invitel* (C-472/10, EU:C:2012:242, т. 37—40, 43 и 44).

че потребителите няма да бъдат обвързани от тази клауза, без при това да изключва други видове предвидени в националните законодателства подходящи и ефективни санкции. [...] От това следва, че когато неравноправният характер на съдържаща се в ОУД с потребители клауза е установен в рамките на иск за преустановяване на нарушение като разглеждания по главното производство, националните юрисдикции са задължени и в бъдеще да съобразяват служебно всички предвидени в националното законодателство последици от тази констатация, с цел споменатата клауза да не обвързва потребителите, сключили договор, за който се прилагат същите ОУД. С оглед на изложените съображения на първия въпрос следва да се отговори, че член 6, параграф 1 от Директивата във връзка с член 7, параграфи 1 и 2 от тази директива трябва да се тълкува в смисъл, че: — допуска обявяването на нищожността на неравноправна клауза, съдържаща се в ОУД с потребители, в рамките на производство по колективен иск за преустановяване на нарушение по член 7 от тази директива, предявен срещу продавач или доставчик от името на потребителите от определена в националното законодателство организация, да произвежда в съответствие с това законодателство действие за всички сключили договор със съответния продавач или доставчик потребители, за който се прилагат същите ОУД, включително за потребителите, които не са били страни в производството за преустановяване на нарушение, — когато неравноправният характер на съдържаща се в ОУД клауза е установен в такова производство, националните юрисдикции са задължени и в бъдеще да съобразяват служебно всички предвидени в националното законодателство последици от тази констатация, с цел споменатата клауза да не обвързва потребителите, сключили със съответния продавач или доставчик договор, за който се прилагат същите ОУД“.

- 4 По-нататък запитващата юрисдикция цитира решението по дело *Biuro Podroży Partner*², в което Съдът постановява, че „предвидените в полското право мерки, по-конкретно воденето на национален регистър на обявените за недопустими клаузи в общи условия, целят да осигурят възможно най-добро изпълнение на задълженията за защита на потребителите по Директиви 93/13 и 2009/22. Запитващата юрисдикция посочва, че националният регистър има три цели, свързани с увеличаването на ефективността на забраната за използване на неравноправни договорни клаузи. Най-напред, този регистър, който е публичен и съответно всеки потребител и всеки търговец може да прави справки в него, цели да отстрани лесната възможност за разпространяване и възпроизвеждане на обявени за недопустими клаузи от страна на други търговци, различни от тези, заради които тези клаузи са вписани в регистъра. По-нататък, регистърът допринася за прозрачността на въведената в полското право система за защита на потребителите и съответно за произтичащата от това правна сигурност.

² Вж. решение на Съда от 21 декември 2016 г., *Biuro Podroży Partner* (C-119/15, EU:C:2016:987, т. 33—47).

Накрая, регистърът укрепва доброто функциониране на националната съдебна система, като предотвратява мултиплицирането на съдебните дела във връзка с аналогични клаузи в общи условия, използвани от въпросните други търговци. Първо, неоспоримо е, че създаването на подобен регистър е съвместимо с правото на Съюза. Всъщност от разпоредбите на Директива 93/13, и в частност от член 8 следва, че държавите членки могат да изготвят списъци на считаните за неравноправни договорни клаузи. Съгласно член 8а от тази директива в редакцията ѝ, изменена с Директива 2011/83 и приложима към договорите, сключени след 13 юни 2014 г., държавите членки са длъжни да информират Комисията за изготвянето на такива списъци. От посочените разпоредби следва, че тези изготвени от националните органи списъци или регистри по принцип отговарят на интереса от защита на потребителите в контекста на Директива 93/13. Второ, от член 8 от Директива 93/13 следва, че не само създаването на регистър като изготвения от Комисията за защита на конкуренцията и потребителите, но и управлението на този регистър трябва да отговарят на изискванията, установени в тази директива, и по-общо в правото на Съюза. В това отношение следва да се поясни, че посоченият регистър следва да се управлява прозрачно в интерес не само на потребителите, но и на търговците. Това изискване предполага в частност регистърът да е ясно структуриран, независимо от броя на съдържащите се в него клаузи. Освен това съдържащите се в регистъра клаузи трябва да отговарят на критерия за актуалност, което означава регистърът грижливо да се обновява и в съответствие с принципа на правна сигурност незабавно да се заличават от него клаузите, за които е отпаднало основанието за вписване. Нещо повече, в приложение на принципа на ефективна съдебна защита търговецът, на когото се налага имуществена санкция за използването на клауза, обявена за равностойна на клауза от въпросния регистър, трябва в частност да разполага с възможност да обжалва тази санкция. Това право на обжалване трябва да се отнася както до преценката на соченото за неправомерно поведение, така и до размера на имуществената санкция, определена от компетентния национален орган, в случая Комисията за защита на конкуренцията и потребителите. Що се отнася до тази преценка, от преписката по делото пред Съда следва, че съгласно полското право имуществената санкция се налага на търговеца въз основа на констатацията, че използваната от него спорна клауза е равностойна на обявена за недопустима клауза в общи условия, вписана във водения от тази комисия регистър. В това отношение полската система предвижда, че търговецът има право да оспори констатацията за равностойност пред специализиран съд, а именно Sąd Okręgowy w Warszawie — Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (Варшавски окръжен съд — съд за защита на конкуренцията и потребителите). Този съд е специално овластен да упражнява контрол върху клаузите в общи договорни условия и съответно да гарантира единството на съдебната практика в областта на защитата на потребителите. Според данните, с които разполага Съдът, извършваната от компетентния съд проверка не се свежда само до формално сравняване на обсъжданите клаузи

с тези в регистъра. Напротив, проверката изглежда включва преценка на съдържанието на спорните клаузи, така че с оглед на всички релевантни обстоятелства по конкретния случай да се определи дали тези клаузи са съдържателно еднакви с вписаните в регистъра, в частност предвид последиците, които пораждат. Като се имат предвид тези съображения, за които запитващата юрисдикция следва да прецени дали са правилни, не би могло да се поддържа, че национален режим като приложимия в главното производство не е съобразен с правото на търговеца на защита или с принципа на ефективна съдебна защита. Макар че в това отношение следва да се констатира, че определянето на имуществена санкция за използването на смятана за неравнопоставена клауза несъмнено е мярка за предотвратяване на употребата ѝ, въпросната мярка все пак трябва да е съобразена с принципа на пропорционалност. В този смисъл държавите членки трябва да гарантират възможност на всеки търговец, който смята, че наложената му имуществена санкция не е съобразена с този общ принцип на правото на Съюза, да обжалва размера на тази санкция. В случая в главното производство запитващата юрисдикция следва да провери дали разглежданата полска национална система дава право на търговеца, на когото Комисията за защита на конкуренцията и потребителите е наложила имуществена санкция, да обжалва размера на тази санкция, като изтъкне нарушение на принципа на пропорционалност. По всички изложени съображения на първия въпрос следва да се отговори, че член 6, параграф 1 и член 7 от Директива 93/13, разглеждани във връзка с членове 1 и 2 от Директива 2009/22 и в светлината на член 47 от Хартата, трябва да се тълкуват в смисъл, че не са пречка за това използването в общи условия на клаузи, чието съдържание е равностойно на съдържанието на клаузи, обявени за недопустими с влязло в сила съдебно решение и вписани в национален регистър на обявените за недопустими клаузи в общи условия, да се смята — по отношение на търговец, който не е бил страна по делото, приключило с вписването на тези клаузи в регистъра — за неправомерно поведение, при условие че — което запитващата юрисдикция следва да провери — търговецът разполага с ефективно право да обжалва както решението, с което се констатира равностойността на сравняваните клаузи, от гледна точка на това дали с оглед на всички релевантни обстоятелства по конкретния случай тези клаузи са съдържателно еднакви, в частност предвид поражданите от тях последици в ущърб на потребителите, така и решението, с което евентуално се определя размерът на налаганата имуществена санкция“.

- 5 В свое тълкувателно решение от 20 ноември 2015 г. Sąd Najwyższy (Върховен съд) застъпва становището, че „еднопосочното — в полза на всички — разширяване на последиците от материалната законна сила на съдебното решение, с което се уважава иск за обявяването на клаузи в общи условия за недопустими, се свързва с изискването на член 7, параграф 1 от Директива 93/13 вземаните на национално равнище мерки да са подходящи и ефективни. Действието на въпросното решение в полза на всички, но по отношение на конкретния отговорен търговец, е пропорционално, тъй като

позволява да се опази равновесието между потребността от осигуряване на ефективност на абстрактния контрол и необходимостта да се спазва правото на изслушване като основен компонент на правото на справедлив процес, произтичащо от правото на достъп до съд. Правната защита, осигурявана в тези граници в рамките на посочения контрол, остава ефективна, тъй като ползи от нея по отношение на ответния търговец може да черпи всяко лице, което реши да се позове на недопустимостта на съответната клауза в общи условия, прилагана от този търговец, но отхвърлена от съда за защита на конкуренцията и потребителите“.

- 6 Предвид изложеното може да се разграничат две линии в съдебната практика, които взаимно се изключват. Съгласно първата от тях единствената последица от вписването в регистъра на недопустимите клаузи е „автоматично“ признаване за недопустими на самите клаузи в общи условия, прилагани от търговеца, но не и на клаузите на отделните договори, които търговецът е сключил с конкретни потребители. За сметка на това съгласно другата линия в съдебната практика вписването в регистъра на недопустимите клаузи води до третиране като недопустими на всички клаузи от всички договори, сключени от дадения търговец с всички потребители, стига съдържанието на тези клаузи да съответства на съдържанието на клаузите, вписани в регистъра на недопустимите клаузи. Във връзка с преценката кое от тези становища е в съответствие с Директива 93/13 (или поне кое от тях постига в по-голяма степен нейните цели) настоящият състав намира, че член 7, параграф 2 и член 8 от Директива 93/13 нямат абсолютно задължителен характер, за разлика от предишните разпоредби на тази директива. По-конкретно, държавите членки не са длъжни да въвеждат производствата за обявяване на общи условия за недопустими, за които става дума в член 7, параграф 2 от Директива 93/13. Ако обаче държавата членка въведе такива производства, не може уредбата им да е напълно произволна. Всъщност тя трябва да отговаря на изискванията, предвидени в останалите разпоредби на тази директива, и в частност на член 7, параграф 1, към който впрочем пряко препраща член 7, параграф 2. Нещо повече, производството за обявяване на общи условия за недопустими и последиците от съдебните решения, постановявани в такива производства, трябва винаги да са в съответствие с принципите на ефективност и равностойност.
- 7 Поради това запитващата юрисдикция смята, че разпоредбите на член 7, параграфи 1 и 2 от Директива 93/13 и принципът на ефективност се осъществяват в най-висока степен при такова тълкуване на член 479⁴³ от Гражданския процесуален кодекс, при което последицата от вписването на клауза в общи условия в регистъра на недопустимите клаузи е, че всички клаузи на договорите, които търговецът е сключил с потребители, трябва да се приемат за неравноправни, без да е необходимо всеки път индивидуално да се преценява дали конкретната клауза е в противоречие с изискването за добросъвестност и дали създава в ущърб на потребителя значителна

неравнопоставеност между правата и задълженията, произтичащи от договора. Това становище намира подкрепа в следните доводи.

- 8 Първо, изложеното становище е в съответствие с принципа на правна сигурност и с член 7, параграф 1 от Директива 93/13, тъй като потребителят ще разполага със сигурност, че в случай на евентуален съдебен процес включената в договора му клауза със същото съдържание като вписаната в регистъра на недопустимите клаузи ще бъде обявена за неравнопоставена. Принципите на логиката сочат, че ако дадена клауза в общи условия е неравнопоставена, то неравнопоставена ще е всяка клауза със същото съдържание. Обратното становище би означавало, че от гледна точка на потребителя ще е непредвидимо как би се произнесъл съдът, а следователно завеждането на съдебно дело ще е свързано със съществен риск за него. Това пък може да откаже много потребители да предявят правата си, въпреки че имат основание съгласно разпоредбите на Директива 93/13. Второ, такова тълкуване на Директива 93/13 се налага заради реалните дадености в Полша на гражданските процеси по потребителски дела пред полските съдилища, а вследствие от обратното тълкуване може да се окаже невъзможно да се осигури ефективна защита на потребителите. Така би се стигнало до нарушение на член 7, параграф 1 от Директива 93/13. От друга страна, да се приеме, че вписването в регистъра на недопустимите клаузи има разширено правно действие, включващо признаване за неравнопоставени на всички клаузи със същото съдържание, е в съответствие с упоменатата разпоредба и с принципа на ефективност, което позволява на националния съд да ограничи съдебното дирене до анализ на съдържанието на документите. Задачата на съда ще е само да установи дали кредиторът е потребител и дали договорните клаузи са били индивидуално договорени. Същевременно обстоятелството, че клаузата има еднакъв текст като съдържанието на общи условия, означава, че тя е съставена предварително и следователно потребителят не е имал възможност да влияе на нейното съдържание или че тя е предложена на потребителя под формата на договор с общи условия и поради това изобщо не е било възможно индивидуално договаряне (член 3, параграф 2 от Директива 93/13). При такъв подход ролята на съда се изчерпва главно с преценка на последиците от включването на неравнопоставени клаузи в договора и позволява бързо да се разглеждат заведените от потребителите дела, като така се осъществява принципът на ефективност. Трето, разширеното действие на решенията на съда за защита на конкуренцията и потребителите, вследствие от които определени клаузи в общи условия се вписват в регистъра на недопустимите клаузи, е в съответствие с принципа на ефективност. Благодарение на това действие значително се опростява практическото осъществяване на правата на потребителите. Същевременно се постига и т.нар. възпиращ ефект, тъй като търговецът понася отрицателни последици от включването на недопустима клауза във всеки договор, сключен с потребител. Така, колкото по-тежки са отрицателните последици за търговеца, толкова по-малко ще са договорите с неравнопоставени клаузи.

- 9 Що се отнася до **втория въпрос**, ако отговорът на първия въпрос е отрицателен, запитващата юрисдикция ще трябва да прецени дали посочените по-горе договорни клаузи са неравноправни. Тук ключово значение има член 10, параграф 4 от договора, който предвижда, че кредитът се връща в полски злоти, но ответната банка преизчислява тази сума в швейцарски франкове по собствения си курс „продава“. Националните съдилища последователно са обявявали аналогични или съвсем идентични договорни клаузи за неравноправни. Договорът, който ищците сключват с ответната банка, обаче има малко по-различна структура, отколкото повечето договори, индексирани в швейцарски франкове, което се дължи на това, че член 24, параграф 1 от Правилника (след изменението от 1 юли 2009 г.) предвижда възможност кредитните вноски от самото начало да се плащат в швейцарски франкове. Наистина като последица от изменението на Правилника от ответната банка от 1 юли 2009 г. всички кредитополучатели имат възможност да плащат кредитните вноски направо в чуждестранната валута, но все пак от гледна точка на правилата за неравноправните клаузи въпросът дали дадена клауза е неравноправна следва да се преценява според положението към момента на сключването на договора.
- 10 Възможността за плащане на вноските по индексирания в чуждестранна валута кредит направо в тази валута има съществено значение за преценката дали са неравноправни съдържащите се в договора преизчислителни клаузи (член 10, параграф 4). При договорите, които дават възможност за плащане на кредитните вноски в швейцарски франкове, кредитополучателят може предварително да закупи франкове от обменно бюро и всеки път да плаща кредитните вноски именно в тази валута. Поради това, ако желае, кредитополучателят би могъл да заплати всички кредитни вноски в швейцарски франкове, а банката няма да може да влияе на размера на неговото задължение. При това положение въпросът дали ще се стигне до прилагане на член 10, параграф 4 от договора за кредит зависи изцяло от решението на кредитополучателите. Затова запитващата юрисдикция се пита дали този въпрос има значение за преценката дали е неравноправен член 10, параграф 4 от договора за кредит. Практиката на националните съдилища в това отношение не е еднаква. Така Sąd Najwyższy (Върховен съд) приема, че в нито едно отношение не са неравноправни разпоредбите на договор за ипотечен кредит, който може по желание на потребителя да се усвои и да се връща както в швейцарски франкове, така и в полски злоти при прилагане на таблицата на курсовете на банката. Решението дали кредитът да се усвои и да се връща в полски злоти, принадлежи единствено на потребителя и не може да промени характера на кредита. Затова не може да се твърди, че при непредприемане на действия за връщане на кредита в швейцарски франкове настъпват условията по член 385¹, параграф 1 от Гражданския кодекс и се стига до недействителност на спорната клауза³. От друга страна, в националната съдебна практика се застъпва и друго виждане, а именно че

³ Вж. решение на Sąd Najwyższy (Върховен съд) от 9 октомври 2020 г., III CSK 99/18.

неравноправността на дадена договорна клауза не отпада само защото потребителят не е длъжен да я ползва. По-конкретно, изборът на потребителя между две възможности не бива да се свежда до избор между равноправна и неравноправна възможност. Според съда за защита на конкуренцията и потребителите това е избор между потенциално по-скъпа опция, която обаче е по-удобна, и по-евтина опция, която обаче изисква активни действия от страна на потребителя. Всички разпоредби на договора и на Правилника трябва да са в съответствие с добрите нрави и да не накърняват интересите на потребителя⁴. Всеки вариант трябва да е в съответствие с разпоредбите на потребителското право. Да се приеме, че неравноправната клауза е винаги такава, включително ако потребителят може да се откаже от прилагането ѝ, отговаря на целта на Директива 93/13 за възпиране на търговците да прилагат неравноправни клаузи в договорите си. Обратното становище всъщност би могло да подтикне търговците така да формулират договорите си, че да предвиждат възможност за избор между равноправни и неравноправни клаузи. Търговците, които изготвят договорите си по този начин, биха могли лесно да се освободят от отговорност спрямо потребителите, като изтъкнат, че потребителите е можело по свой избор да изберат да се приложат равноправните клаузи на договора.

- 11 Както личи от изложеното по-горе, нито националното право, нито практиката на националните съдилища не дава отговор на представения проблем, поради което възниква необходимост от отнасяне на въпроса до Съда на Европейския съюз. Анализът на досегашната практика на Съда налага извода, че този проблем все още не е бил разглеждан. Съдът обаче вече се е произнасял по сходни проблеми. Конкретно заслужава да се спомене решение от 27 януари 2021 г., *Dexia Nederland* (C-229/19 и C-289/19, EU:C:2021:68), в което се посочва, че „[ч]лен 4, параграф 1 от Директива 93/13 уточнява, че преценката за неравноправност на дадена клауза се извършва, като се отчита характерът на стоките или услугите, за които е сключен договорът, и се вземат предвид всички обстоятелства, довели до сключването му, както и всички останали клаузи в договора, или такива, съдържащи се в друг договор, от който той произтича. От посочената разпоредба, както и от член 3 от тази директива, както са тълкувани от Съда, следва, че преценката на неравноправния характер на дадена договорна клауза трябва да се направи спрямо датата на сключване на съответния договор (вж. в този смисъл решение от 9 юли 2020 г., *Ibercaja Banco*, C-452/18, EU:C:2020:536, т. 48). Всъщност според постоянната съдебна практика посочените в член 4, параграф 1 от споменатата директива обстоятелства са такива, за които продавачът или доставчикът е можел да знае към датата на сключване на съответния договор и които са били в състояние да се отразят на по-нататъшното му изпълнение, тъй като дадена

⁴ Вж. решение на *Sąd Apelacyjny w Warszawie* (Варшавски апелативен съд) от 13 декември 2017 г., VII ACa 1036/17.

договорна клауза може да е носител на неравнопоставеност между произтичащите от договора права и задължения на страните, проявяваща се едва в хода на изпълнение на този договор [...]. Така от тази съдебна практика следва, че съгласно Директива 93/13 при преценката на неравноправния характер на дадена клауза националният съд трябва да вземе предвид единствено датата на сключване на съответния договор и да прецени с оглед на всички обстоятелства, довели до това сключване, дали тази клауза сама по себе си е носител на неравнопоставеност между правата и задълженията на страните в полза на продавача или доставчика. Макар при подобна преценка да е възможно да се вземе предвид изпълнението на договора, тя в никакъв случай не може да зависи от настъпването на обстоятелства, последващи сключването на договора, които не зависят от волята на страните. Следователно, макар да е безспорно, че в някои случаи неравнопоставеността, посочена в член 3, параграф 1 от Директива 93/13, може да се прояви едва в хода на изпълнение на договора, следва да се провери дали от датата на сключване на този договор клаузите му са били носител на тази неравнопоставеност, и то дори когато посочената неравнопоставеност би могла да възникне само ако са налице определени обстоятелства или когато при други обстоятелства посочената клауза би могла дори да е в полза на потребителя. От една страна, обратната логика би поставила преценката на неравноправния характер на дадена клауза в зависимост от условията, при които се осъществява изпълнението на договора, и от евентуалните бъдещи изменения на обстоятелствата, които оказват влияние върху договора, така че продавачите или доставчиците биха могли да спекулират с това изпълнение и тези изменения, както и да включат потенциално неравноправна клауза, като разчитат на факта, че тази клауза няма да бъде квалифицирана като неравноправна при определени обстоятелства. От друга страна, следва да се припомни, че член 6, параграф 1 от Директива 93/13 предвижда, че неравноправните клаузи не са обвързващи за потребителя и следователно трябва да се счита, че никога не са съществували. Ако обаче преценката на неравноправния характер на дадена клауза може да зависи от настъпването на събития, последващи сключването на договора, които не зависят от волята на страните, националният съд би могъл просто да не приложи спорната клауза само за тези периоди, в които въпросната клауза трябва да се квалифицира като неравноправна“. Тъй като възможността на потребителя да избере коя от две клаузи на договора да се приложи е именно обстоятелство, което настъпва след сключването на договора и зависи от волята на потребителя, цитираната съдебна практика не изяснява съмненията, изложени в настоящия преюдициален въпрос.

- 12 Що се отнася до **третия въпрос**, следва да се подчертае, че въпросите за задълженията на търговците (в това число банките) да предоставят информация и за прехвърлянето на валутния риск върху кредитополучателите са обсъждани от Съда, например в решение *RWE Vertrieb* и решение *Kásler и Káslerné Rábai*, в които Съдът посочва следното: „Всъщност за потребителя е от основно значение да бъде информиран,

преди сключването на договора, за договорните условия и за последиците от това сключване. Именно въз основа на тази информация той взема решение дали да се обвърже с условията, изготвени предварително от продавача или доставчика⁵.

- 13 По-нататък в решение *Andrićius* и др. и в решение *OTP Bank* и *OTP Faktoring* Съдът отбелязва, че „от една страна, потребителят трябва да е добре осведомен, че със сключването на договор за кредит в чуждестранна валута той се излага на определен риск, свързан с обменния курс, който евентуално ще му бъде икономически трудно да понесе при обезценяване на валутата, в която получава доходите си. От друга страна, продавачът или доставчикът, в случая банковата институция, трябва да представи възможните промени в обменните курсове и рисковете, свързани с вземането на кредит в чуждестранна валута, по-специално когато потребителят кредитополучател не получава доходите си в тази валута. При това положение националната юрисдикция следва да се увери, че продавачът или доставчикът е предоставил на съответните потребители цялата относима информация, която им позволява да преценят икономическите последици от клауза като разглежданата в главното производство за финансовите им задължения. С оглед на изложеното на втория въпрос следва да се отговори, че член 4, параграф 2 от Директива 93/13 трябва да се тълкува в смисъл, че изискването договорна клауза да бъде изразена на ясен и разбираем език предполага, че при договорите за кредит финансовите институции трябва да предоставят на кредитополучателите достатъчна информация, която да им позволява да вземат решения, основани на добра информираност и благоразумие. Във връзка с това посоченото изискване означава, че клауза, съгласно която кредитът трябва да бъде погасяван в същата чуждестранна валута, в която е бил договорен, се разбира от потребителя едновременно от формална и граматическа гледна точка, но и по отношение на конкретния ѝ обхват в смисъл, че среден потребител, относително осведомен и в разумни граници наблюдателен и съобразителен, може не само да установи възможното поскъпване или обезценяване на чуждестранната валута, в която кредитът е бил договорен, но и да прецени потенциално значимите икономически последици от подобна клауза върху финансовите му задължения. Необходимата в това отношение проверка следва да се извърши от националния съд⁶.

- 14 Накрая, в решение *BNP Paribas Personal Finance* Съдът постановява, че „[д]ожежно договорите за кредит, деноминирани в чуждестранна валута, като разглежданите по главното производство, следва да се приеме за

⁵ Вж. решения на Съда от 21 март 2013 г., *RWE Vertrieb* (C-92/11, EU:C:2013:180, т. 44) и от 30 април 2014 г., *Kásler* и *Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, т. 70.).

⁶ Вж. решения на Съда от 20 септември 2017 г., *Andrićius* и др. (C-186/16, EU:C:2017:703, т. 50 и 51) и от 20 септември 2018 г., *OTP Bank* и *OTP Faktoring* (C-51/17, EU:C:2018:750, т. 74 и 78).

установено, на първо място, че за целите на споменатата преценка е от значение всяка информация, която е предоставена от продавача или доставчика и цели да изясни на потребителя как функционира обменният механизъм и свързаният с него риск. Обстоятелства от особена важност са уточненията за рисковете, които се поемат от кредитополучателя при драстично обезценяване на законното платежно средство в държавата членка по местожителството или седалището на кредитополучателя и при увеличаване на чуждестранния лихвен процент. [...] Оттук следва, че за да отговаря на изискването за прозрачност информацията, съобщена от продавача или доставчика, трябва да позволява на даден среден потребител, относително осведомен и в разумни граници наблюдателен и съобразителен, не само да разбере — в зависимост от колебанията на обменния курс — че промените в паритета между разчетната валута и валутата на изплащане могат да породят неблагоприятни последици за финансовите му задължения, но и — при сключването на кредит в чуждестранна валута — реалния риск, на който се излага през целия срок на договора, в случай на драстично обезценяване на валутата, в която той получава доходите си, спрямо разчетната валута. Във връзка с това следва да се уточни, че цифровите симулации, като включените в някои от разглежданите по главното производство оферти за кредит, могат да бъдат полезен източник на информация, ако се основават на достатъчни и точни данни и ако в тях се съдържа обективна преценка, съобщена по ясен и разбираем начин на потребителя. Само при такива условия тези симулации могат да направят възможно за продавача или доставчика да обърне внимание на потребителя за риска процесните договорни клаузи да имат отрицателни, потенциално значими, икономически последици. Както всяка друга информация, отнасяща се до обхвата на ангажимента на потребителя и съобщена от продавача или доставчика, всъщност цифровите симулации трябва да допринесат за това същият потребител да схване реалните измерения в дългосрочен план на риска, свързан с възможните колебания на обменния курс, а оттам и рисковете, неразривно свързани със сключването на деноминиран в чуждестранна валута договор за кредит. Ето защо при договор за кредит, деноминиран в чуждестранна валута, който излага потребителя на валутен риск, съобщаването на този потребител на информация, дори и обстойна, няма как да отговаря на изискването за прозрачност, ако тази информация е основана на хипотезата, че паритетът между разчетната валута и валутата на изплащане ще се запази стабилен през целия срок на този договор. Такъв е по-специално случаят, когато потребителят не е бил уведомен от продавача или доставчика за икономическия контекст, който може да има отражение върху колебанията на обменните курсове, така че за потребителя да не са били създадени условия конкретно да разбере потенциално тежките последици за финансовото му положение, които могат да възникнат от сключването на договор за кредит, деноминиран в чуждестранна валута. На второ място, сред обстоятелствата, релевантни за споменатата в точка 67 от настоящото решение преценка, е и използваният от финансовата институция език в

предоговорната и договорната документация. По-специално липсата на термини или на обяснения, които изрично да обръщат внимание на кредитополучателя за съществуването на особени рискове, свързани с деноминирани в чуждестранна валута договори за кредит, може да потвърди, че изискването за прозрачност, произтичащо в частност от член 4, параграф 2 от Директива 93/13, не е изпълнено⁷.

- 15 Като част от задълженията си да информира потребителя за поемания от него валутен риск банката, която предлага на потребителя кредит, обвързан с чуждестранна валута, е длъжна да информира потребителя най-малкото за това как се е движел курсът на националната валута спрямо чуждестранната през определен минал период с подходяща продължителност и да му представи симулации, от които да личи как може да се измени размерът на кредитните вноски и размерът на кредитното задължение в случай на понижаване на стойността на националната валута спрямо чуждестранната. Следва да се реши въпросът дали упоменатите по-горе задължения на банката за предоставяне на информация се отнасят и до потребител, който предвид образованието си или професионалния си опит вече разполага с тази информация.
- 16 Според запитващата юрисдикция банката не е изпълнила изискванията за предоставяне на информация по отношение на ищеца. Другояче стои този въпрос по отношение на ищцата, която към момента на сключването на договора е притежавала висока професионална квалификация, а също и опит от работата си в ответната банка. Тя признава, че е познавала офертата на банката и си е давала сметка за валутния риск, произтичащ от вземането на кредит, индексирани в чуждестранна валута. Поради това настоящият състав иска да установи дали член 3, параграф 1 и член 4, параграф 1 от Директива 93/13 изискват от търговеца за целите на информирането на потребителя за основните характеристики на договора да взема предвид обективизираното понятие за потребител, или да отчита и индивидуалните характеристики на съответното лице.
- 17 Отговорът на този въпрос има съществено значение за решаването на настоящото дело. Констатацията, че търговецът има задължение да предоставя пълна и разбираема информация за характеристиките на договора (в частност за риска, свързан със сключването му) по отношение на всеки потребител, може да означава, че дадените от ответната банка сведения на двамата ищци не са били достатъчни, което ще означава, че и за двамата клаузите на договора ще са неясни и неравноправни. Ако обаче се приеме, че задълженията на търговеца за предоставяне на информация трябва да са съобразени с конкретния потребител, това може да наложи извода, че анализираниите договорни клаузи са били неразбираеми и неравноправни само за ищеца.

⁷ Вж. решение на Съда от 10 юни 2021 г., BNP Paribas Personal Finance (C-776/19—C-782/19, EU:C:2021:470, т. 69 и 72—75).

- 18 Що се отнася до последния, **четвърти преюдициален въпрос**, който донякъде произтича от третия, като има предвид, че ищцата се намира в по-благоприятно фактическо положение в сравнение с ищеца (предвид равнището на знанията и опита ѝ), запитващата юрисдикция обмисля дали да постанови, че клаузите, съгласно които ишците поемат валутния риск, а банката може свободно да определя валутните курсове, са неравноправни само по отношение на ищеца, но не и по отношение на ищцата. Това би означавало, че кредитният договор е недействителен само частично, по отношение на ищеца (ако се допусне, че тези клаузи определят главното задължение и премахването им следва да доведе до недействителност на договора). Такова решение е допустимо както съгласно националното право, така и с оглед на практиката на полските съдилища. Възниква обаче въпросът съвместимо ли ще е такова решение с разпоредбите на Директива 93/13 (и в частност с член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1). Възприемането на описаното решение, без съмнение благоприятно за ищеца, същевременно би поставило ищцата в още по-лошо положение, отколкото ако договорът продължи изцяло да действа и за двамата ищци (защото тогава и двамата ще носят обща, солидарна отговорност спрямо банката). Като последица от това отговорността за пълното изпълнение на произтичащите от договора за кредит задължения би паднала изцяло върху ищцата. В резултат осъществяването на правата на ищеца по Директива 93/13 ще доведе до отрицателни последици за ищцата, което обаче би било в противоречие с Директива 93/13.
- 19 Според настоящия състав може би алтернативен подход, съответстващ на Директива 93/13, е да се приеме, че договорът може да бъде обявен за недействителен или по отношение на всички потребители, или изобщо не може да бъде обявен за недействителен. Подобен подход обаче изглежда несправедлив, понеже би означавал да се ограничат правата по Директива 93/13 на единия от потребителите само заради различното правно положение на другия потребител, който е страна по същия договор. В такъв случай правата на потребителя, спрямо когото клаузите на договора са неравноправни, биха били осуетени, без да има правно основание за това в разпоредбите на Директива 93/13.
- 20 Третият възможен подход се опира на тълкуване в съответствие с правото на Съюза и има компромисен характер. Той се изразява в обявяване на договора за недействителен по отношение на ищеца и същевременно намаляване наполовина на размера на всички произтичащи от договора задължения. В резултат страни по договора ще останат ищцата и банката, а ищецът няма да е длъжен да плаща каквито и да било кредитни вноски и ще има право да иска да му се върнат половината от вече платените кредитни вноски. Компромисният характер на този подход се състои в това, че от една страна, исканията на ищеца ще бъдат удовлетворени, а от друга страна, правното положение на ищцата няма да бъде влошено. Възникват опасения обаче дали този подход е в съответствие с член 6, параграф 1 от Директива 93/13, като се има предвид, че намесата на съда по отношение на

съдържанието на договора би излязла извън границите на обявяването на неравноправните клаузи за нищожни.

- 21 Четвъртият подход — при наличие на клауза, която е неравноправна спрямо един от потребителите, договорът да се обявява за недействителен изцяло — е в полза на потребителите, но буди съмнения от гледна точка на принципа на правна сигурност. Този подход изключва проблемите от трите описани по-горе подхода. В този случай исканията на всички потребители биха били удовлетворени, тъй като те еднакво искат договорът да бъде обявен за недействителен и се съгласяват с последиците от това. Възприемането на този подход би означавало запитващата юрисдикция изцяло да уважи направеното при условията на евентуалност искане на ищците. Според запитващата юрисдикция този подход е оптималният и осигурява и на двамата ищци защитата по Директива 93/13.
- 22 По изложените съображения запитващата юрисдикция предлага да се даде утвърдителен отговор на първите три въпроса. За сметка на това за четвъртия въпрос тя предлага да се отговори, че констатацията, че дадена клауза е неравноправна по отношение на единия от потребителите, които са страни по договора с търговеца, налага да се приеме, че тази клауза е неравноправна и по отношение на всички останали страни по договора, а ако договорът не може да се изпълнява без тази клауза, това води до недействителност на договора по отношение на всички страни по него.